

ارمغان پیروان ادیان برای پایتخت

تهران علاوه بر اینکه اقوام مختلف را در خود جای داده، محل سکونت پیروان ادیان مختلف چون ارامنه، زرتشتیان و کلیسیاها هم بوده است، جمعیتی که تأثیر و نقش بسزایی در توسعه و نوآوری پایتخت داشتند.

مظفرالدین شاه در کاخ گلستان

راز گل سرخ را می‌دانستند

زرتشتیان
ابتدا به باغبانی و بعد به تجارت و تجارتخانه‌داری مشغول شدند

اولین محله زرتشتی نشین تهران در محدوده خیابان سی تیر شکل می‌گیرد. ارباب جمشید جمشیدیان و ارباب کیخسرو و شاهرخ دو بزرگ زرتشتی بودند که در شکل‌گیری نخستین محله زرتشتیان تهران نقش اساسی داشتند. نخستین زرتشتیان تهران برای شغل باغبانی در دربار و به وسیله درباریان به تهران آورده شدند.
نصرت‌الله حدادی می‌گوید: «ارباب جمشید تلاش کرد تا شغل قدیمی زرتشتیان که کشاورزی بود را به تجارت تغییر بدهد. در ابتدا فقط مردان خانواده را از شهرهای یزد و کرمان برای کار در تجارتخانه خود به تهران آورد، اما به مرور زمان شرايطی را فراهم کرد تا کارکنانش در محدوده منزل و باغ او سکونت یابند. در نتیجه نخستین محله زرتشتی نشین در اطراف منزل ارباب جمشید، بین خیابان لاله‌زار و فردوسی فعلی، شکل گرفت که هنوز هم آن خیابان را به نام خیابان ارباب جمشید می‌شناسند. همچنین در همین اراضی زرتشتیان، نخستین مدرسه مدرن زرتشتیان جمشید جم، مدرسه فیروز بهرام و آتشکده آدریان تهران ساخته شد.»
نخستین مهاجر زرتشتی به تهران از اجداد ارباب کیخسرو و شاهرخ بود که همراه با آقامحمدخان قاجار به این شهر آمد.

کار مهم ساکنان کوچه هفت کنیسه

یهودیان و کلیمیان
تاسیس درمانگاه و داروخانه

یهودی‌ها و کلیمی‌ها از جمله ساکنان قدیمی محله عودلاجان هستند که در طبابت و همچنین امور نمایش و تئاتر باعث تحول و پیشرفت تهران شدند. حدادی می‌گوید: «یهودی‌ها در جنوب ناصر خسرو ساکن شدند. کوچه هفت کنیسه در قلب عودلاجان (میدان سرچال) از نخستین نقاط تمرکز یهودیان در این محله محسوب می‌شود. در این کوچه باریک و مارپیچ حدوداً ۳۵ خانوار سکونت داشتند و یکی از شاخ‌های مهم آن وجود هفت کنیسه بود.» سال ۱۳۲۱ جمعی از معتمدان و خیران جامعه یهودی تهران با کمک چند پزشک یهودی، درمانگاهی کوچک در محل کنیسه «ملاحینا» در ضلع شرقی محله سنتی کلیمیان تهران در بخش عودلاجان و در حاشیه خیابان سیروس که به تازگی احداث شده بود ساختند. روزهای اول فعالیت درمانگاه، مراجعان عموماً مادران یهودی بودند که فرزندان خود را به دلیل آلودگی آب آشامیدنی و بدی تغذیه با علائم استفراغ و اسهال در بغل گرفته بودند و انتظار دارو و غذا داشتند تا اینکه تعداد مراجعان هر روز بیشتر شد و بیماران غیر یهودی ساکن اطراف محله نیز به مراجعه‌کنندگان افزوده شدند. هیأت مدیره کانون خیرخواه و پزشکان همکار، تصمیم گرفتند اولویت کار خود را مبارزه با تیفوس قرار دهند. پس از فروکش کردن همه‌گیری تیفوس، از سال ۱۳۲۴ موضوع گسترش درمانگاه، تاسیس بیمارستان در هیأت مدیره کانون خیرخواه مطرح و اقدام‌های لازم برای اجرای آن انجام شد.

قصه از قصر شروع شد

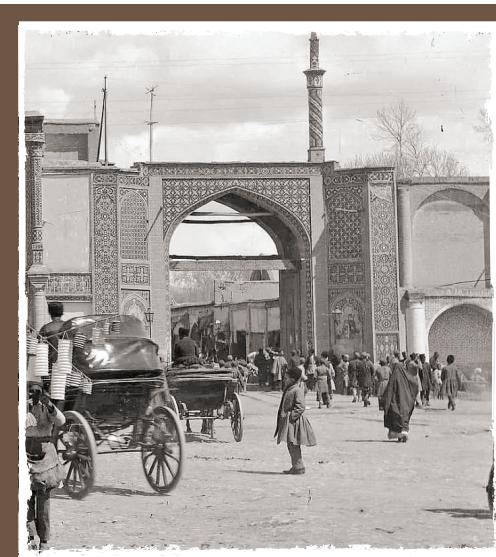
ارامنه
توسعه و رونق صنعت و هنر؛ از سینما تا تعمیر خودرو

۲۷۵ سال از حضور ارامنه در تهران می‌گذرد. کوچه ارامنه در تهران قدیم در بازار حضرتی واقع شده و ساکنان آن را نخستین ارمنی‌هایی که به پایتخت آمده بودند، تشکیل می‌دادند.
نصرت‌الله حدادی، تهران‌پژوه، حضور ارامنه در صنعتگری را غیر قابل انکار می‌داند و می‌گوید: «سختگیری‌های نادر شاه باعث شد تا ارامنه از جلفا به تهران مهاجرت کنند. ارمنی‌هایی که در این دوره وارد تهران شدند عمدتاً دو محدوده شهر را برای سکونت انتخاب کردند؛ عده‌ای در محدوده دروازه حضرت عبدالعظیم (ع) و جمعی هم در روستای دولاب مستقر شدند. ارامنه در تهران صنعت را رونق و توسعه دادند. آنها نوآوری در صنایع و هنر سینما را به تهران آوردند و هنوز هم حضور پررنگی دارند. در کار تعمیر خودرو هم تبحر داشتند و دارند.»
نخستین گروه مهاجران ارمنی برای تعویض شیشه‌های قصر نوساز شاه از جلفا راهی تهران و ماندگار شدند که بعدها مورد لطف آقامحمدخان قرار گرفتند و همین مسئله باعث شد تا آنها کم‌کم خانواده‌های خود را نیز به تهران منتقل کنند.

کوچه مروی و غذاهای عراقی؛ بازمانده از کوچه عرب‌ها

عرب‌ها
تجارت و طبخ غذاهای عربی

پایتخت شدن تهران، علاوه بر اقوام ایرانی، پای مهاجران سایر کشورها را هم به این شهر باز کرد. در گذشته مهاجران عرب و ایرانی‌هایی که قبلاً ساکن عراق بودند، در محل خیابان ناصر خسرو فعلی به تجارت می‌پرداختند. به همین دلیل جلوه‌های فرهنگ و زندگی عربی را هم می‌توان در این محدوده مشاهده کرد. هنوز هم در خیابان مروی و اطراف آن وجود تعدادی خوراک‌فروشی با تابلوهایی به زبان عربی و عرضه خوراک‌هایی نظیر فلافل نشانگر این فرهنگ است. اگر در کوچه مروی قدم بزنید، معمولاً چند نفر عرب‌زبان را در حال مکالمه خواهید دید که بخش قابل توجهی از کسبه بازار را هم تشکیل می‌دهند. همچنین فلافل‌های عربی از زمان مهاجرت عرب‌ها به این محل، در محدوده بازار شهرت پیدا کرده است.
نصرت‌الله حدادی، تهران‌پژوه، درباره ساکن شدن عرب‌ها در تهران و مشاغل آنها می‌گوید: «محله عرب‌ها بعد از سلطنت آقامحمدخان

قاجار در محله عودلاجان بنا شد. کوچه عرب‌ها یکی از کوچه‌های معروف خیابان ناصر خسرو است. ساکنان نخستین این محله از حاشیه خلیج فارس به تهران آمده و محله عرب‌ها را شکل داده بودند ولی این محله در بمب‌گذاری سال ۱۶۶۰ بین رفت. کوچه مروی بخش کوچکی از آن محله است. هر چند که عمر خیابان ناصر خسرو به ۱۳۰ سال پیش برمی‌گردد، اما سابقه بعضی موقعبات‌های آن، مانند همین کوچه عرب‌ها و کوچ اعراب، سبب شده که این پیشینه را به حدود ۲۰۰ سال پیش مربوط بدانند. محله عرب‌ها کوچه‌هایی تنگ، پیچ‌پیچ و خاکی داشت. در سال‌های جنگ ایران و عراق بعضی شهروندان عراقی به ایران پناهنده شدند که به آنها معاودین گفته می‌شد. بیشتر این مهاجران هم در همان کوچه مروی مشغول به فعالیت شدند. در این حال و هوا، اغلب تابلوها و نشانه‌های این کوچه شکل و شمایل عربی به خود گرفت و چنین بود که این کوچه به کوچه عرب‌ها مشهور شد. همچنین محله‌ای در شهر ری وجود دارد که تقریباً از سال‌های جنگ تحمیلی محل سکونت عراقی‌های پناهنده به ایران شده و اکنون شاورما و شیرینی‌های عراقی این محله معروف است.